

BELGISCHE SENAAT

VERGADERING VAN 20 JANUARI 1926

Verslag van de Commissie van Kunsten en Wetenschappen belast met het onderzoek van de begrooting van het Ministerie van Kunsten en Wetenschappen voor het dienstjaar 1926.

(Zie n° 5-VII van den Senaat.)

Aanwezig : De heeren VERMEYLEN, voorzitter ; FÉRON, LIBBRECHT, MATAGNE, RONVAUX, Mme SPAAK en de heer CARNOY, verslaggever.

MEVROUW, MIJNE HEEREN,

De geschiedenis telt talrijke voorbeelden van schitterende beschavingen verwezenlijkt door oligarchiën die het gezag, de fortuin, de cultuur hadden bemachtigd ten nadeele der onderworpen, verachtelde, verarmde en opgeofferde massa's. Deze in haar kiem bedorven opbloeiingen hebben immer slechts een kortstondig bestaan gehad. De vooruitgang van de beschaving is slechts duurzaam, zijn uitwerkselen zijn slechts ten volle heilzaam indien de gemeenschap in haar geheel er zoo alzijdig mogelijk aan deel neemt. Indien de afstand te groot is tusschen de keure en het overige der bevolking, dan is de eerste niet meer in de mogelijkheid haar opvoedende zending te vervullen en verliest zij aanraking met de massa's die zij nog slechts kan beheeren of uitbuiten. Deze algemeene waarheden zijn vooral toepasselijk op de democratiën, waarin de hogere klasse zich slechts staande houdt met zich voortdurend aan te vullen door recruten uit de massa gesproten, terwijl de invloed en het gezag verdeeld worden over de gansche bevolking. Deze wordt er dus toe gebracht verantwoordelijkheden te dragen

die een zekere opvoeding veronderstellen.

Ook zien wij de eerste democratische opvatting van den Staat samengaan met een groote inspanning voor de uitbreiding van het onderwijs.

Stellig heeft de ervaring geleerd dat de verspreiding van het onderwijs niet al de tooverkracht bezat die men het toekende. Het kan het volksgeluk niet bevorderen zonder dat het samengaat met een maatschappelijke en economische inrichting die aan elkeen zijn rechten en een minimum welzijn verzekert.

Niettemin blijft het waar dat een degelijk onderwijs voor al de klassen der bevolking het geraamte van het democratisch gebouw is, mits het aangevuld worde door eene opleiding, die den wil voorbereidt voor de zedelijke en lichamelijke inspanning, aangepast aan de eischen eener meer en meer ingewikkelde beschaving.

Het gebrek aan richtsnoeren en het min of meer groot gemis van solidariteitsgevoel, waarvan verschillende landen sedert den wapenstilstand blijk hebben gegeven, heeft de noodzakelijkheid eener stelselmatige vorming van den democratischen geest nog klaarder doen uitstijgen. Dit is een eene taak, die gansch

bijzonder is weggelegd voor de lagere school. Ongetwijfeld kwijt zij zich reeds van dien plicht in eene gewisse mate. Doch zou men er zich niet rechtstreekscher kunnen op toelleggen om de oogen van het kind te doen opengaan voor de groote werkelijkheid der onderlinge afhankelijkheid van de menschen, zooals zij in den schoot van éénzelfde volk bestaat en in eene steeds ruimere mate, spijs de geschillen tusschen de verschillende naties, waaruit de menscheid bestaat ? Dat men de plaats aanwijze door de taak van eenieder in te nemen in de algemeene bedrijvigheid, dat men doe uitschijnen de voortreffelijkheid van den arbeid, die vrijelijk wordt aanvaard als bijdrage tot het algemeen welzijn, de verhevenheid van het gezamenlijke streven der menscheid naar een hooger ideaal, de lafheid die er in ligt te weigeren op dit vreedzaam en vruchtbaar slagveld te dienen, de schande der ledigheid en der uitbuiting, de grootheid die de gehoorzaamheid aan het gezag, door eene maatschappelijke of politieke groep ingevoerd, in zich sluit, en de waardigheid van den eerbied voor de inrichtingen, waardoor de steeds hernieuwde zucht der volkeren naar orde, rechtvaardigheid en welzijn tot uiting komt.

Eene dergelijke zedenleer moet op onze dagen eenieders overtuiging zijn, alsmede de algemeene ziel onzer hedendaagsche samenlevingen, die niet meer zooals vroeger de eenheid van meening bezitten, doch in wier schoot al de wijsgeerige stelsels dergelijke beginselen slechts kunnen goedkeuren, ze tevens aanvullen, verrijken en ze ieder op zijn manier verhevener maken.

Natuurlijk geldt het hier geen theoretische uiteenzettingen, geen didactische zedenleer, doch iedere les, iedere speeltijd zelfs is een gelegenheid om opmerkingen te maken, die bij het kind dit solidariteitsgevoel ontwikkelen, waaraan men onder den naam van « social education » voornamelijk in de Vereenigde Staten een groot belang hecht.

Die opvoeding vat men daar trouwens in zeer breeden geest op, evenals de kunst van samenleving met andere menschen, door zijn persoonlijkheid zoo goed mogelijk aan te passen aan de eischen der gemeenschap voor het grootste welzijn van de collectiviteit en van den enkeling.

Dit onderwijs ontwikkelt een bezielend « maatschappelijk eergevoel », alsmede eene waardigheid van gedrag en eene vrijwillige tucht, waardoor getroffen wordt alwie niet met het Amerikaansch leven bekend is.

Onze bezorgdheid om onzelagere school al hare vruchten te doen afwerpen moet dus vooral slaan op deze opvoedkundige zijde van het onderwijs.

Eene verbetering in die richting is mogelijk zonder eenigzins de programma's te overlasten, die met recht als reeds al te uitgebreid beschouwd worden. Deze overvloed van leerstoffen houdt thans de aandacht der deskundigen gaande. Men kan zich echter afvragen of de voorgestelde middelen gepast zijn.

De hervormers schijnen, inderdaad, te streven naar de afschaffing van lessen ten voordeele van het turnen, teekenen en wat dies meer. Hoe nuttig dit onderricht ook moge zijn, toch mag men niet uit het oog verliezen dat de school voor doel heeft het kind te voorzien van een voorraad onmisbare kennis: talen, rekenen, geschiedenis, aardrijkskunde en een zekere verstandelijke vorming. Afmatting is minder te wijten aan het aantal daaraan besteede uren, dan aan de wijze waarop de vakken worden aangeleerd.

Geboden is de toepassing van een opvoedkunde die aan de psychologie van het kind is aangepast. Minder geheugen, minder lijdzaamheid, meer intens onderwijs. De onderwijzer moet tijd genoeg hebben om digressies te doen, die als toevallig onderwijs gelden, met de omstandigheden te baat te nemen die de belangstelling van het kind gaande maken. De vakken hebben trouwens niet alleen waarde op zich

zelve, maar door de gelegenheid die zij bieden den leerling te leeren denken en waarnemen. De pejoratieve zin die men gewoonlijk hecht aan het woord « *primaire* » is juist het gevolg van de miskenning van deze beginselen. Hij zal geheel verdwijnen wanneer de school werkelijk een voorbereiding zal zijn van de zintuigen, het verstand en het gemoed.

De verlichting blijkt dus meer te moeten liggen in de methode, dan wel in den uurrooster.

Het vraagstuk der achterlijke kinderen houdt hiermede innig verband. Afgezien van het misbruik dat er inligt het onderwijs niet te geven in de moedertaal van het kind, en waartegen meer en meer een gezonde reactie zich doet gelden, ziet men inderdaad niet meer in wat de reden is van de talrijke « *achterblijvers* » waarover de heer Gollier het had in zijn verslag van 14 Januari 1925.

Het is dus aan een gebrek in de methode dat men de verhouding van 385,385 achterblijvers op 798,451 schoolkinderen, in 1924, moet toeschrijven (verhouding blijktens het onderzoek ingesteld door den heer Nolf).

Wij waren gelukkig te vernemen dat de tegenwoordige Minister eveneens met dezen toestand is begaan. Met een speelruimte te laten tusschen het vereischte minimum en maximum aantal leerlingen per klas (25 tot 33), maakt hij de oprichting van afdelingen voor achterlijken mogelijk.

In Nederland is het minimum hooger dan hier en sommige personen hebben zich afgevraagd of men in ons land dezelfde regels niet kon toepassen, wat een aanzienlijke bezuiniging aan personeel en gebouwen mogelijk zou maken.

Men ziet dus toch dat het bestaan van die ontzettende verhouding achterblijvers, buiten elke andere beschouwing, ons slechts met omzichtigheid dezen weg moet doen opgaan.

Het zou in elk geval niet het gemis van onderwijzers zijn dat ons daartoe nopen zou. De tijden zijn fel veranderd

sedert de heer Gollier, in 1923, een alarmkreet slaakte en voorstelde in de scholen personen toe te laten die uit andere cursussen kwamen dan uit de normaalscholen.

Thans echter, naar verluidt, zou er overvloed aan kandidaten zijn. Ofschoon het bestaan van dit kwaad verre van bewezen zij, spreekt men echter al van heilmiddelen die, zooals vaak het geval is, erger zouden zijn dan de kwaal zelve. Men zou, bij voorbeeld, voorstellen op twintig het maximum te bepalen van de leerlingen die tot de officieele of vrije normaalscholen toegang zouden hebben.

Deze drastische maatregel schijnt slecht te stroken met onze overleveringen van vrijheid.

Bovendien, zou zij alras voor gevolg hebben de keus dermate te beperken dat elke selectie onmogelijk werd.

De aanwerving der onderwijzers ware nog moeilijker als thans het geval is, daar de voorkeur van meestal de kandidaten gaat naar de betrekkingen in de steden. Het is trouwens klaarblijkend dat, zoo er overvloed is van leerkrachten, het slechts voor dit soort plaatsen is, want het personeel der scholen van den buiten wordt niet al te gemakkelijk gevonden. Deze omstandigheid dient ook niet uit het oog verloren op het oogenblik dat men er aan denkt de leerlingen, die de cursussen der normaalscholen wenschen te volgen, eerst de middelbare school te doen bezoeken. Deze maatregel, op zichzelf zeer verdedigbaar, zou de jongelingen uit de dorpen naar de steden lokken, en zou ze in menig geval er toe bewegen aan den buiten vaarwel te zeggen.

De bijzonderste voorwaarde om eene degelijke aanwerving te verzekeren is natuurlijk de wedde toegekend aan deze meesters, die in het land een zoo belangrijke rol vervullen. Gewis, de economische werkelijkheid waarin wij ons thans bevinden, is een ernstig bezwaar tegen eene aanstaande algemeene herziening van het tarief der bezoldiging van de onderwijzers. Het is echter van

belang door middel eener verklaring te vermijden dat hun recht zou vervallen op eene aanvangwedde, die overeenstemt met den toestand van vóór den oorlog, toen de lagere schoolmeester niet, zooals thans, gerangschikt stond beneden de bureelhoofden in de Ministeries. Nog van dringender belang is het, aan het personeel van het lager onderwijs eene woonstvergoeding te verzekeren, in verhouding met het aantal kinderen, te meer daar het hier niet de vergelding eener volbrachte taak geldt, doch wel eene som die bestemd is om een bestaan te vergemakkelijken waarvan de lasten hoofdzakelijk geëvenredigd zijn met het aantal gezinsleden.

De klacht door de onderwijzers thans met de meeste vinnigheid geuit heeft betrekking op de pensioenen. Huns inziens zouden de sommen voortkomende van de afhoudingen op de wedden hunner oudere collega's volstaan om aan de onderwijzers die op rustgeld worden gesteld, een pensioen te verzekeren dat met de noodwendigheden van het leven beter overeenstemt. Zij eischen terug hetgeen zij als hun eigendom beschouwen.

Wij twijfelen er niet aan of de geachte Minister zal nogmaals de gegrondheid dezer eischen welwillend onderzoeken en zijne instemming betuigen met de eene of andere oplossing, die thans bij het Beheer der Pensioenen in overweging wordt genomen.

De opzieners klagen insgelijks dat zij benadeeld zijn, niet alleen in vergelijking met de andere ambtenaren van denzelfden rang doch ook in vergelijking met de wedde van hun onderhoorigen. De wedde van een kantonalen schoolopziener, bijvoorbeeld, schommelt tusschen 11,000 en 14,500 frank, terwijl deze van een onderwijzer van een groot centrum tot 20,000 frank kan gaan en deze van verscheiden dorps-onderwijzers 12,950 frank bedraagt.

Hier ook geldt het een toestand dien men niet over het hoofd moet zien, want de aanwerving van opzieners hangt

er van af en deze ambtenaren vervullen in het drievoudig school-, bestuurlijk en maatschappelijk opzicht een gaandeweg meer voorname rol. Zij moeten blijk geven van initiatief, takt, vlijt en van een werkelijke superioriteit op zedelijk en beroepskundig gebied, die hun op de onderwijzers een gezag bezorgen zonder hetwelk zij hun opdracht niet ten volle zouden kunnen vervullen. Deze opdracht omvat een leiding, een bezieling evenzeer als een toezicht. Daarom moet hun aanzien gevrijwaard worden.

Dit korps moet dus samengesteld zijn uit een echte keure. Om een goede werking en een voldoende bezoldiging te verzekeren, moet men vermijden het aantal titularissen te verhoogen. Daarom wilde een lid uwer Commissie vernemen of het gepast was dezelfde wedde toe te kennen aan de hulp- als aan de titelvoerende opzieners. De geachte Minister heeft hieromtrent doen opmerken dat de titel van hulpopziener slechts ingevoerd werd wegens het tekort aan kandidaten houders van het getuigschrift van kantonalen opziener.

Feitelijk hebben de hulpopzieners sedert het besluit van 7 Februari 1923 dezelfde bevoegdheid en dezelfde verantwoordelijkheid als de anderen, zoodat het billijk was de wedden insgelijks gelijk te maken.

Een ander lid heeft de aandacht van uwe Commissie gevestigd op de wijze waarop een opziener in de provincie Luxemburg reeds vervangen werd vooraleer hij ontslag had genomen.

Uit de verklaringen van den geachten Minister zou blijken dat zulks het gevolg was van een vergissing. De zaak is heden geregeld en wij kunnen nog slechts den wensch uitdrukken dat het Hoofdbestuur in zijn betrekkingen met de ambtenaren immer de gewone regelen en de verworven rechten trouw zou naleven. Ook hier is het ontzag en de waardigheid van het beroep mee gemeid.

Andere vragen werden gesteld ten opzichte van den vierden graad. De

antwoorden door den geachten Minister verstrekt leeren ons dat de vierde graad thans ingericht is in 1,618 gemeente-, aangenomen of vrije ondersteunde scholen.

Er zijn vier typen van onderwijs : met nijverheids- of technische, met handels-, met landbouw- en met huishoudkundige strekking. Voor de eerste reeks telt men 495 klassen met 10,102 leerlingen, vooral in de nijverheidsgewesten. Het zoogezegd handelstype dat het meest algemeen onderwijs omvat geniet veel bijval in de steden. Het wordt toegepast in 547 klassen door 12,577 kinderen bijgewoond.

In de buitengemeenten vindt men doorgaans het landbouwtype. Het is evenwel nog slechts ingericht in 324 scholen met 8,252 leerlingen.

De huishoudkundige vierde graad ten slotte richt zich alleen tot de meisjes en telt 1,014 klassen met 21,946 leerlingen. Het is opmerkenswaardig dat in de andere afdelingen het aantal meisjes zeer gering is, behalve bij het handelstype (4,377 meisjes tegen 8,200 jongens).

De geachte Minister zegt ons dat, naar zijn opvatting, de vierde graad niet het technisch karakter moet hebben dat men er aanvankelijk aan geven wilde. Zooals zijn voorganger, beschouwt hij hem als de eenvoudige voortzetting van het onderwijs in de voorgaande graden. Hij moet dus een algemeen onderwijs ten grondslag hebben met bijvoeging van praktische oefeningen.

De Minister acht echter niet dat deze laatste een specialiteit van den vierden graad moeten zijn. Hij zou integendeel wenschen dat zij werden toegepast gedurende de vier graden van het lager onderwijs. Deze opvatting stemt overeen met het gebruik in Amerika. Men moet echter vermijden aan deze vorming van de hand en den blik eene te groote verhouding toe te kennen van den tijd, die in de school wordt doorgebracht. Deze moet inderdaad voor alles dienen om aan de kinderen het minimum wetenschap te geven, dat elke burger in onze

democratische Staten behoeft en dat voor het leven een lijftocht is die door niets kan worden vervangen.

In de Vereenigde Staten heeft men zich te veel laten meeslepen door de verleiding steeds meer en meer uitbreiding te geven aan het handwerk waarin het kind genoeg schept. Bij ons ware zulke overdrijving nog schadelijker, want het onderwijs van de moedertaal en van de tweede taal stuit op bijzondere bezwaren wegens het taalmidden waarin het kind leeft.

De opleiding van de meesters van den vierden graad geschiedt regelmatig in de normaalschool sedert de toepassing van het programma van 31 Maart 1923.

De toekomstige onderwijzers en onderwijzeressen zullen allen dus in staat zijn hun ambt in de vier graden te vervullen. Voor de onderwijzers opgeleid volgens het programma van 1896 heeft de Regeering sedert 1920 bijzondere cursussen opgericht, om hen in staat te stellen klassen van den vierden graad te leiden.

De geachte Minister heeft ons overigens zijn voornemen te kennen gegeven het normaal onderwijs eerlang te hervormen.

In antwoord op een andere vraag van uwe Commissie, verklaart hij zich tegenstander van de beroepsopleiding in den vierden graad. De keuze van een beroep moet slechts gebeuren na de acht jaar lagere school.

Een leerling echter, die niet klaar zou zijn met den vierden graad, na acht jaar studie, zou kunnen worden opgenomen in een beroepsschool die « recuperatieklassen » met algemeene leerlingen zou kunnen inrichten.

De leden uwer Commissie waren insgelijks bezorgd over de hygiëne in de school. Men heeft den wensch uitgedrukt dat er eene toelage worde verleend aan de inrichting van verloven voor de kinderen uit de steden, zelfs voor hen die wel te pas zijn.

De geachte Minister betreurt het, gezien den toestand der Schatkist, geen gevolg te kunnen geven aan een zoo

sympathieken wensch. Hij betreurt eveneens te moeten vaststellen dat het gezondheidstoezicht in de scholen bijna geen vooruitgang gedaan heeft sedert de verklaringen door Minister Nolf afgelegd tijdens de bespreking der begroting voor 1924.

De wettelijke en reglementsbepalingen worden inderdaad niet genoegzaam toegepast in een groot aantal gemeenten. Soms zelfs worden zij hoegenaamd niet nageleefd. Deze leemte is te wijten aan de inrichting zelf van den dienst, derwijze dat het ingevoerd stelsel zou dienen gewijzigd.

Dit vraagstuk is zeer ingewikkeld, doch de Minister wanhoopt niet het weldra op te lossen.

* * *

In het middelbaar onderwijs houden belangrijke vraagstukken thans de aandacht van het Departement gaande. Vooreerst komt het vraagstuk der aansluiting, waarover de heer Gollier in zijn verslag van 1923 reeds handelde. Het geldt hier vooral den overgang tusschen de lagere school en het middelbaar onderwijs.

De Hoogere Raad van het openbaar onderwijs had voorgesteld :

1° Dat de vier graden van het lager onderwijs het uitgangspunt zouden uitmaken tevens van de technische school en van alle middelbaar onderwijs ;

2° Dat de programma's der voorbereidende afdeelingen van de middelbare scholen en de athenea volkomen gelijk worden gemaakt met die der lagere school ;

3° Dat de humaniora slechts zouden beginnen met de huidige vierde klas, doch zouden aangevuld worden met eene hogere rhetorica, derwijze dat er vijf jaren grieksch en latijn worden verzekerd.

Deze voorstellen zouden reeds eene vermindering beteekenen van het *curriculum* der oude humaniora.

Thans wordt er van gesproken deze

studies nog merkkelijk te verminderen. Men spreekt zelfs van ze tot drie jaar te beperken.

Een zoo drastische maatregel zou op hevigen tegenstand stooten vanwege de voorstanders der humaniora.

Deze verdedigen immers de thesis dat de meest geschikte wijze om de jeugd tot de hogere studies voor te bereiden bestaat in haar vertrouwd te maken met de kostbare geestesoefeningen der oude humaniora. Deze vereischen immers eene uiterst zorgvuldige ontleding der begrippen uit hoofde van het taaleigen der doode talen, dat zoo verschillend is van onze moderne talen. Deze geestesoefening is, naar zij beweren, samen met de wiskunde, de eenige persoonlijke oprecht ontwikkelende arbeid te beoefenen door den jongeling, die er in de andere vakken toe gebracht wordt zich vooral gansch werkelijke begrippen in het geheugen te prenten.

Bovendien vestigt men de aandacht op het belang dat er in ligt bij het kind het geschiedkundig vergezicht te ontwikkelen, door het te plaatsen in een midden, gansch verschillend van het onze en dat juist een bevoorrecht tijdperk uitmaakt, tijdens hetwelk kunst en geest zuivere wonderen hebben voortgebracht, wier ongekunsteldheid en eenvoud nooit zullen geëvenaard worden door de moderne wereld, die zoo verschillende en zoo ingewikkelde beschavingen heeft overgeërfd.

Eindelijk dringen zij aan op het voordeel dat er in ligt zich vertrouwd te maken met de cultuur juist in het midden waaruit de gansche geestelijke overleving van Europa gesproten is.

Onze Commissie had bij dit vraagstuk geen stelling te kiezen. De uitstekendheid der voorbereiding door de humaniora wordt trouwens geenszins in twijfel getrokken. Wat thans soms betwist wordt is dat zij alleen zou gerechtigd zijn de toekomstige hogeschoolstudenten te vormen.

Zou men voor een groot aantal beroepen geen vrije keus kunnen laten

tusschen de opleiding door de oude talen en andere, die vooral gesteund zijn op de wiskunde en op de moderne talen ? Zou men, bijvoorbeeld, niet kunnen aannemen dat, eensdeels na drie lagere graden, sommige rijk begaafde kinderen worden toegelaten om, zooals thans, zes jaren Grieksch en Latijn aan te vatten, terwijl de Hoogeschool grootendeels insgelijks zou openstaan voor hen die, na den vierden graad of de middelbare school, zich zullen onderwerpen aan drie of vier jaar studies, bestaande uit eene samenstelling, bijvoorbeeld van latijn en wiskunde, die, zonder den eigenlijken aard der traditioneele humaniora te bezitten, die jeugd eenigzins zou vertrouwd maken met het latijn, naast een programma, hetwelk voor het overige tel gelijk op « de moderne humaniora »?

Dit zijn ingewikkelde vraagstukken.

Hetgeen men hier wou doen uitschijnen, is dat het niet noodig was af te breken om op te bouwen, uit te breiden te democratiseren en te vereenigen tot een systeem.

Men ziet hoe innig de hervorming van het middelbaar onderwijs verbonden is met het vraagstuk der « sanctie », die het recht van overgang van het middelbaar onderwijs naar de hoogeschool zal invoeren.

Daar het wetsontwerp van den heer Nolf vervallen is, wacht men op een nieuw voorstel desaangaande.

Naar men verzekert, zou de voorkeur van den geachten huidigen Minister gaan naar een zeker Staatstoezicht op de examens, na de rhetorica afgelegd over de vakken derzelve. Het ware voorbarig dit beginsel te bespreken ; immers zijne waarde hangt volstrekt af van de wijze waarop het wordt toegepast.

Daarentegen is het oogenblik zeer gunstig om te spreken over eene proefneming die thans door den geachten Minister in hetzelfde gebied van het middelbaar onderwijs wordt genomen. Het geldt de poging om de verschillende vakken aan specialisten toe te vertrouwen. In plaats van bij voorbeeld den

leeraar eener bepaalde klas ermede te gelasten aan zijne leerlingen lessen van Grieksch, Latijn, Fransch te geven, zouden er voor deze drie talen onderscheidene titularissen zijn. Daarentegen zou de professor van Grieksch dit vak in verscheidene klassen onderwijzen. Het doel, dat wordt nagestreefd, is voor ieder vak een specialist te hebben.

De doctoren in de Romaansche talen zouden voortaan het Fransch onderwijzen, de klassieke philologen zouden het niet meer onderwijzen en zouden ofwel Grieksch ofwel Latijn geven. Het Engelsch zou worden toevertrouwd aan een Germaanschen philoloog, die deze specialiteit heeft gekozen. Hetzelfde zou geschieden voor het Duitsch.

In sommige middens teekent men protest aan tegen deze verbrokking van het onderwijs, dat meer gelijk op het gebruik in de hoogeschool dan wel op dit van het atheneum.

Men legt nadruk op het groot voordeel dat de leerlingen er bij hebben, meest al de leervakken te hooren uiteenzetten en toelichten door een zelfden geest, die aldus meer indruk kan uitoefenen op de klas. Men doet de voordeelen uitschijnen der concentreering van het onderwijs, die toelaat doorheen verschillende vakken één doel na te streven. Deze beschouwingen zijn van waarde. Doch er ligt ook eenig voordeel besloten in de opgaande concentreering, zoo men zich aldus mag uitdrukken. Hoe vaak immers worden de pogingen van een leeraar niet te niet gedaan door de gansch verschillende methode en soms zelfs door de ontoereikende voorbereiding van den meester die het volgend jaar dezelfde leerlingen ontvangt.

De bestendigheid van een methode zou beslist gunstige gevolgen hebben. Wij voegen daarbij dat de sterke persoonlijkheden zeldzaam zijn, vooral zij die op meer dan een gebied uitblinken. Men vindt veel lichter behoorlijke specialiteiten voor afzonderlijke vakken. De proef verdient dus te worden nagegaan.

Hier mag worden herhaald wat wij meer dan eens in onze vroegere verslagen hebben gezegd : de waarde van een onderwijs hangt minder af van de programma's of de verdeeling der vakken, dan wel van de waarde der meesters. Deze kan merkelyk worden versterkt door de genoten opleiding.

* * *

Voor het middelbaar onderwijs van den hooger graden is het de opleiding van onze toekomstige leeraars aan de universiteit, die een overwegende rol speelt.

Minister Nolf had dienaangaande een plan ontworpen dat gij hebt onderzocht en goedgekeurd in zijne groote trekken bij de behandeling van het ontwerp tot herinrichting van het hooger onderwijs. In meer dan een omstandigheid heeft de tegenwoordige minister zijn voornemen te kennen gegeven wijzigingen voor te stellen aan deze hervormingen. Hier nog moet men duidelijke voorstellen afwachten vooraleer critiek te oefenen. Wij zijn echter zoo vrij den wensch te uiten dat weldra het belangrijk ontwerp op het hooger onderwijs, desnoods door de tegenwoordige Regeering gewijzigd, opnieuw door het Parlement zal worden behandeld. Wat het verschil van meening ook moge zijn over sommige punten, in de universiteiten wordt eensgezind gewenscht dat sommige hervormingen, die aan het ontwerp tot grondslag liggen, mogen zegepralen, zooals : vermeerdering van het aantal jaren voor de beroepsopleiding (vooral voor de geneeskunde en de rechten), meer soepelheid in de keus der vakken, verhooging van het aantal specialisten, verscherping van de studiën voor tandheelkunde, apothekerij, notariaat, instelling van den graad van geaggregeerde van het hooger onderwijs, recht voor den Minister, na raadpleging van de universiteiten, sommige wijzigingen toe te brengen aan het stelsel, in verband met de behoeften van het onderwijs, enz.

Het voorrecht voor de universiteiten sommige titels te begeben moet op meer volledige wijze worden bevestigd dan tot heden het geval was.

Het daareven besproken wetsontwerp behoudt eene gansche reeks wettelijke doctoraten aan de universiteiten voor. Men kan zich afvragen of men niet verder zou moeten gaan en aan de werkelijke gestichten voor hooger onderwijs, het monopolie voorbehouden van titels zooals die van doctor en ingenieur, zelfs zoo zij verleend worden voor graden, die niet door de wet zijn gehuldigd.

Er zijn thans inderdaad sommige scholen van ambachten en neringen, die diplomas van ingenieur afleveren aan personen die slechts een zuiver technische opleiding hebben genoten, en ook opvoedkundige scholen, met een alles behalve wetenschappelijk programma, die « doctoren in de opvoedkunde » opleiden. Zulke misbruiken zijn te betreuren, want zij kunnen aanleiding geven tot spijtige verwarringen en hoogst schadelijk zijn voor het gezag verbonden aan titels die, normaal, een groote inspanning vertegenwoordigen.

De universiteiten, onlangs geraadpleegd over de vraag te weten of het nuttig was de extra-universitaire middencommissie te behouden, hebben bijna eensgezind de afschaffing van deze instelling gevraagd die minder en minder aan een behoefte beantwoordt, ernstige bewaren met zich voert en bijna niet in staat is hare opdracht te vervullen.

Wij weten niet welk gevolg de Minister aan deze raadpleging geven zal.

In elk geval is er daar een zekere bezuiniging mogelijk. Wat de benoemingen in de Staatsuniversiteiten betreft, heeft een lid den wensch te kennen gegeven een reglement te zien invoeren, dat de Minister tot leidraad zou dienen. Uit het debat over de jongste benoemingen bij de Universiteit te Gent blijkt, dat er evenveel bezwaar tegen bestaat de voordracht al te volledig aan de faculteiten toe te vertrouwen dan wel de verantwoordelijkheid aan de Regeering te

laten. De toestand zal van zelfs verbeteren wanneer de aggregering voor het het hooger onderwijs, zooals zij wordt voorzien bij het ontwerp Nolf, aan de meest verdienstelijke kandidaten de gelegenheid zal hebben verschaft van hunne wetenschappelijke waarde te doen blijken.

Terwijl de geachte Minister de oprichting aankondigt eener Koninklijke Commissie voor dialectologie en toponymie, zien andere reeds bestaande inrichtingen van denzelfden aard hunne toekomst bedreigd door de credietverminderingen, voorzien in het ontwerp van begrooting.

Bij voorbeeld voor het Belgisch geschiedkundig Instituut te Rome, werd de toelage voor materieel tot 9,000 frank verminderd, terwijl de huurprijs van het lokaal alleen 17,000 frank bedraagt.

Deze maatregel zou natuurlijk de afschaffing beteekenen van dit instituut, dat werd opgericht om nut te halen uit de onuitputtelijke bronnen van historische documenten te Rome, waaronder een groot aantal van allerhoogste belang zijn om licht te werpen op duistere tijdperken onzer nationale geschiedenis. Ook waren wij gelukkig te vernemen dat de geachte Minister voornemens was een amendement in te dienen, waarbij het aan bedoeld instituut toegekend crediet wordt hersteld. Ten opzichte der oorlogsdocumenten heeft men zich nog radicaler getoond. Bij artikel 137 der begrooting wordt alle crediet afgeschaft en men voegt er eenvondig aan toe « De Commissie zal hare werkzaamheden in 1925 voltooien. »

Welnu het bestuur dezer inrichting meldt ons dat slechts de helft dezer documenten geclasseerd zijn. Steeds komen er nog nieuwe stukken binnen en vaak wordt het personeel nog belast met belangrijke opzoekingen.

Men was juist bezig deze documenten over te brengen naar een gebouw, waarin insgelijks het archief betreffende de onder sekwester geplaatste goederen zal bewaard worden. Deze concentreering

zal eene merkelijke bezuiniging doen verwezenlijken. Het oogenblik ware dus slecht gekozen om de vrucht van zes jaren arbeid te vernietigen. Met genoegen vernemen wij dus dat de geachte Minister bij zijn collega van Financiën heeft aangedrongen opdat het crediet van 34.100 frank behouden worde.

De bezuiniging sloeg ook op het Koninklijk Weerkundig Instituut. De voor het materieel voorziene som werd van 39,425 frank op 26.300 frank gebracht.

De Bestuurder van het Instituut beweert evenwel dat het hem in die voorwaarden zal onmogelijk zijn de internationale verplichtingen betreffende de verkenning van de lucht na te komen, gezien den hoogen prijs der ballonnetjes.

Het zal evenmin mogelijk zijn de bibliotheek bij te houden of instrumenten aan te koopen.

Al deze uitgaven zijn sedert 1924 meer dan vertiendubbeld en de begrooting werd slechts verdubbeld. Hoe kan men hen onder deze omstandigheden nog meer besnoeien ?

Het schijnt geen al te beste ingeving geweest te zijn de secretariaten af te schaffen die gevoegd waren bij de commissiën tot bekrachtiging en bij de verbeteringsraden van het hooger en het middelbaar onderwijs. Die bestendige ambtenaren droegen veel bij tot de goede regeling van het werk van die commissiën, die niet geregeld zitting houden. De verrichtingen der bekrachtiging zullen namelijk erg vertraagd worden.

Hoe gaarne men dan ook den Minister van Kunsten en Wetenschappen een groote poging van bezuiniging ziet doen, toch kan men niet nalaten dit strakke offensief te hekelen gevoerd tegen kleine posten die wetenschappelijke inrichtingen en verscheiden commissiën toelaten haar taak te vervullen. Nooit toonde de Staat zich vrijgevig tegenover die organismen en men ziet met onrust de stoornis te gemoet die zal veroor-

zaakt worden in die kringen door afschaffingen welke slechts tot onmerkbare bezuinigingen aanleiding geven.

De toelage voor het Universitair Russisch patronaat in het buitenland werd van 200,000 op 100,000 frank gebracht, hoewel de redenen die pleiten ten gunste van die hulp aan slachtoffers van politieke gebeurtenissen immer voortbestaan.

Het algemeen secretariaat van het werk teekent verzet aan tegen die beknotting en wijst er op dat het aantal onderscheidingen en groote onderscheidingen door zijne beurshouders behaald, 37 t. h. van het totaal bereikt, hetgeen het gemiddeld getal graden door de studenten der Belgische universiteiten verkregen, met 50 t. h. overschrijdt.

De begunstigden hebben zich dus waardig getoond en men betreurt dat zij het voorwerp waren van een zoo aanzienlijke besnoeiing.

* *

De karigheid die men betoond heeft in die onderscheiden gebieden van verstandelijken aard, komt bijzonder rampspoedig voor ten opzichte van onze groote bibliotheken en nationale musea.

Uwe Commissie heeft bijzonder belang gesteld in het Museum van het Jubelpark en in de Koninklijke Bibliotheek. Samen met uwe Commissie voor Openbare Werken, heeft zij er prijs opgesteld zich ter plaatse te begeven en zich de visu ervan rekenschap te geven hoezeer sommige inrichtingen ontoereikend zijn.

In de Koninklijke Bibliotheek lopen honderd duizenden boeken en kostbare handschriften groot gevaar door brand vernield te worden, gezien het verouderd verwarmingsstelsel.

De onderaardsche vertrekken van dit gebouw bevatten zeven stoomketels, waaronder er zes de verwarmings toestellen van warme lucht voorzien. Deze toestellen doen de boeken uitdrogen en bedekken ze met dikke lagen zwart

stof. Daar komt nog bij het gemis van veiligheid dat zij bieden ingeval van brand. Bovendien slopen deze vuren veel kolen op, vergen te veel werklieden en maken de prachtige gewelfde onderaardsche vertrekken onbruikbaar, waar men de overtallige boeken zou kunnen onderbrengen die men, gezien de ontoereikendheid der lokalen, niet meer kan opbergen. In 1913 had men, buiten het gebouw, een kelder ingericht om er een enkel verwarmingsstelsel met warm water onder te brengen. Het is hoog tijd dat men het werk voltooië door dit nieuw verwarmingsstelsel in te voeren, waardoor er eene aanzienlijke bezuiniging verwezenlijkt, en aan de ernstige gevaren, die de boeken bedreigen, een einde gesteld zal worden. Met genoegen hebben wij vernomen dat men ongetwijfeld het middel zou vinden om dit dringend werk reeds dit jaar uit te voeren.

* *

In het Museum van het Jubelpark zijn ongelukkiglijk grootere bedragen noodig om deze instelling uit haren ongelukkigen toestand te helpen.

De daken zijn zoo slecht dat het water in de zalen neerzippelt. Instortingen zijn te vreezen. Bovendien liggen er uitgestrekte ongebruikte loodsen naast prachtige verzamelingen, waaruit groot brandgevaar ontstaat. De daken moeten verstevigd en de voorloopige barakken afgebroken worden. Een algemeen plan tot inrichting van de tentoonstellingsgebouwen tot museum werd in 1900 opge maakt. Het valt zeer te betreuren dat, uit bezuiniging, men gemeend heeft van de begrooting het crediet van 3,000,000 frank te moeten doen verdwijnen, dat voor dit jaar was voorzien. Wij voegen daar bij dat zelfs de gewone begrooting van het Museum beslist ontoereikend is. Van 155,000 frank in 1914, is zij thans gestegen tot slechts 420,500 frank, wat een coëfficiënt is van enkel 2.6 ongeveer.

Het crediet voor den aankoop van

voorwerpen werd niet verhoogd dan met 50 t. h., en dient gedeeltelijk om het tekort van andere posten te dekken, wat niet te verwonderen valt als men nagaat dat de kosten voor water, licht en vuur, die voor geen besnoeiing vatbaar zijn, gestegen zijn van 40,000 tot 184,000 frank, en dat volstaat nog niet om de hallen te verwarmen.

Men staat dus machteloos tegenover het vertrek naar het buitenland van talrijke kunstschaten, die de Staat had moeten aankopen. Men kan de bibliotheken niet onderhouden behalve die voor egyptologie, waarvoor de Koningin Elizabeth-stichting bestaat.

Het is eveneens onmogelijk de School voor kunstnijverheid op te richten, die uwe Commissie zoo vurig wenscht tot stand te zien komen en waarvan al de elementen opgestapeld liggen in het Jubelpark.

Wegens de tegenwoordige financieele besnoeiing enerzijds, en den grooten nood van dit Museum anderzijds, heeft de Minister den wensch uitgedrukt dat een beroep zou worden gedaan op de verlichte mildheid van sommige kunstbeschermers. Het belang voor de kunst in het land is zoo duidelijk dat men verhoppen mag in ons land de noodige sommen bijeen te zamelen om een groot Belgisch archeologisch Museum tot stand te brengen. Wordt aan dezen oproep gevolg gegeven, dan zullen onze onschatbare verzamelingen behouden blijven en het publiek zal nog beter geleerd hebben haar als de zijne te beschouwen met haar, door eigen inspanning, voor de dreigende vernieling te beveiligen.

Uwe Commissie is de meening toegedaan dat het, in afwachting dat dit fonds gevestigd zij, hoogdringend is de foto-opnamen van kunstgebouwen en werken in België, gedaan door professor Clemen en door de *Messbildanstalt*, aan te koopen. Uitgevoerd in uiterst gunstige omstandigheden, zijn die foto-opnamen een eenig vulgarisatiemiddel voor onze kunstgebouwen. De

Regeering heeft 540 diapositieven aangekocht van de *Messbildanstalt*, doch de 13,000 negatieven van den heer Clemen zijn nog in Duitschland, hoewel men de gelegenheid heeft die prachtige verzameling aan zeer voordeeligen prijs te verkrijgen. Vermits die aankoop zou toelaten de kosten voor het opmaken van een inventaris van onzen kunstrijkdom, die zich meer en meer opdringt, te vermijden, zou zij werkelijk geen weeldeuitgave zijn.

Ziedaar waarom uwe Commissie den wensch uitdrukt dat de Regeering op de herstelrekening de noodige som zou vinden. Eens te meer, en ten slotte als algemeene regel, vormen wij den wensch dat men zich door niets zou laten weerhouden bij al wat volstrekt noodig is om onze schoonheidsschaten te redden. Men bedenke inderdaad dat men voor het onderhoud van onze monumenten over credieten beschikt die deze van 1924 nauwelijks overtreffen.

Nochtans, welke ook de financieele toestand zij van een land zooals van een enkeling, zijn er uitgaven die men eerlijkheidshalve verplicht is te doen.

Niets kan de afstand van erfgoed op kunstgebied goed praten. Een uitgave is een inspanning. Het mag niet zijn dat onze nakomelingen ons verwijten dat wij de kracht hebben gehad ons stoffelijk bezit te redden, terwijl voor verstandelijk en artistiek goed onze wilskracht te kort is geschoten en niet de noodige opwelling heeft gehad om te vrijwaren wat de roem en de eer van een volk uitmaakt.

* * *

De meerderheid van uwe Commissie stelt U voor, Mevrouw, Mijne Heeren, de Begroting van het Ministerie van Kunsten en Wetenschappen aan te nemen zooals zij ons door de Regeering wordt voorgelegd.

De Verslaggever,
A. CARNOY.

De Voorzitter,
A. VERMEYLEN.